

nem csalogat az erdei ösvény
 se vadméh se vadízú vadvirág
 elharangozva delem – fősvény
 időmön bogársereg foga rág

az erdő szelleme s romantikája
 mással ring kereng bong lödörög
 párban fiatal táncos életpálya
 szíromszőnyege iramló-örök

de már a lombsátor emlékeimben
 csak végidőnap beárnyékoló
 mert minden nap ha levetem ingem:
 orosz rulett tán ötödik golyó

föld reng vonat siklik gépek potyognak:
 kataklizmikus szent egykedvűség!
 jaj már csak holnapot ne hozzon a holnap
 melynek kohó tüze vén szememben ég

jaj rengő tisztások lángtenger veszélyek!
 bűvös kört páncél könyveket körém!
 hogy már csak szobákban szobákban éljek
 és ne a természet zöld ölén

Tandori Dezső

MIRE NÉLKÜLÖZHETETLEN A VERS?

Most hagyjuk külön-azt, mi a vers; aki valamit elfogad e szó hallatán, olvassa tovább. Nos, hát – hogy ilyen rútol mondjam –, a vers: nos, hát a vers az a „nos, hát”. A vers, kezdem ott, visszautalva e fordulatra, nekem egyebek közt az is, hogy nem innen-oda haladok, aztán eminnen-amoda jutok, hanem – ha félbódultan is, ha rokkant emlékezettel, bárhogy – próbálok azért-csak visszagondolni, már-mit is mondtam, és arról akkor hát lenne újra valami szó, arra akkor történné megint valami utalás. Ez volt itt a „nos, hát” dolog formai eleme. A formai elemek, köztük a tenyérnyiek, lábhelynyiek, soká volnának sorolhatók. Például, hogy valakire „rájön” az idézőjelezés, rájön a kötőjelezés, rám ez jött itt-épp. Ezek nem lényegesek. A versben aztán a lényegtelen is annyi legalább, hogy nem nem-lényeges. Attól még nem lényeges. De nem is lényegtelen. Van a versben ez a közti-állapot, mint legnagyobb bizonyosság. Itt

mestereim, Nemes Nagy Ágnes és Ottlik Géza lelke-szavait hallom ki hangomból. De ne hallanám? Bár hallanék jól.

Mármost: a „Nos, hát...” olyan beszédkezdés, amit nem lehet valami bravúrosnak, márvány-gyémánt-keménynek nevezni. Nem haragszom; rámérten engedékeny vagyok; rám is rám van mérve ez, tehát magamat is rá-mérem; innen a szó. A „Nos, hát...” – ez a vers. Egyebek között. De én is egyebek-között szólok, hát mit állítanám, hogy többet mondhatok? A vers olyasmi, hogy én most hazajövök Düsseldorfból vagy Koppenhágából, és akkor azt kéne elmondanom, hogy Koppenhágában, ahol Düsseldorf előtt jártam, átmentem naponta ötször is négy-négy hídon, akár húsz hídjársom is volt, pedig ezek kis hidak – mi az, hogy „kis”? de hát kis hidak. Nos, hát Düsseldorfban meg egyik hídon se mentem át. Mármost – azaz „nos, hát” – itt aztán mit fejthetnék ki értekező prózában, novellában? Ám a novellával már vigyázzunk; versszerű az, a vers meg novella-szerű, erre van kitalálva az a szó, hogy „szöveg”. Én nem szeretem. A novella nekem más, mint a vers, még akkor is, ha afféle írja, aki nem „novellista”, ahogy én, nos, hát nem vagyok „az”. De a hidakhoz vissza. Képtelen tolakodás, ha kifejtené valaki a maga ilyes élményéről, hogy kérem szépen, az úgy volt, hogy a lelkem megfáradott, nyilván, meg december is volt Düsseldorfban, nagy köd, meg egy rohadt pfennigem nem maradt, tébláboltam csak a karácsonyi világban, így, és kerestem a kétmárkás sültkrumpli helyett az egyötveneset... vagy hogy a hidakba fáradtam éppen bele, vagy hogy; vagy hogy. Ezt így rettenetes volna elmondani, illet ember nem tesz. Nyilván tehet, én nem voltam képes rá. Nos, hát ez is a vers. Amit nagyon fontos/pontosan el tudunk mondani, de se nem fontos, se nem pontos, ha csak *mondjuk*, olykor pontos – és fontos?! – lesz, ha versben mondjuk. Ha ezt felismerjük, aztán meg is tudjuk valósítani, valahogy, az – például – a vers. Egész egyszerűen: nem oly tolakvó, hogy tárgynak tüntessen föl valamit, ami azért nem tárgy úgy, mint az, hogy „kérek egy levél Antineuralgicát”, vagy hasonlók, de azért éppen eléggé tárgy, mert ezzel a nyomorult fickóval mégis az történt, történt olyasmi, hogy Düsseldorfban nem bírt átmenni – nem ment át – a hidakon, pedig ezek nem akármilyen hidak voltak, és ha ehhez hozzávesszük, hogy már Kölnben is megesett vele ugyanez, meg hogy ez arra is jó, hogy legközelebb, ha lesz *legközelebb*, javítani akarjon – ha az egyik dolog jó, a másik rossz, mondjuk –, ha mindezt összevesszük, akkor itt már van valami, amit talán érdemes lenne elmondani: hátha valaki más tud vele kezdeni valami mást, vagy ő átmegy a hídon, ennek következményeképpen, vagy ugyanúgy nem megy át a maga hídján, csak nem fogja annyira zavarni, vagy valami egészen más történik, mit tudhatom én. Nos, hát ez a „nos, hát”-pontosságú állapot a vers. Bocsánat: hogy valami *ne* maradjon mégse ilyen „nos, hát”: a vers az lenne.

VISSZA

„Köszönöm, hogy kitartottál mellettem, és nem voltál...”

„Köszönöm, hogy kitartottál mellettem és nem voltál sehol, mind, ahol mások voltak, nem maradtál ott oly kitartóan, és furcsa módon akkor lettél elhagyólagosabb, mikor megmakacsolta veled valami magát, magát, és hagyta, köszönöm, hogy ez az idő a riemi reptéren véget ér, kösz, hogy mutatod, ez olyan, mint a Dachauer Strasse esője, az idei harmadik európai vihar, ahogy viszi London háztetőit is, ahol nélkülem először voltál, mutatod arcomnak és csőrömnek, melynek hajlását megint – de hát mit? – megcsodálad, mutatod, ahogy a gépet mossák csak, ellátják, nem, ezek slágok, fertig, ezek a te vicceid, én ezekből semmit sem értek, kinéztél a hangos Döner-Bistróra a Dachauer Strassén, és minden második kapualjban ugyanolyan-kabátos-csavargók, mint itthon, kukákra hajolva, ültek, sörért mentek a Plus Közértbe, az ottaniba, és a százvalahány-kilométeres szélben, ebben a lakógép-szállodában a csupa külváros Dachauer Strassén kinéztél ablakodon, és mintha egy vödör vizet zúdítottak volna el a szomszédból, nem is értetted, csak aztán láttad, hogy ez a szél, szél, mely a villamosok zárt kis magánuszoda-tetejének koszában a vizet söpri, jöttél, kalapoddal forgattad fejed, el ne söpörje a szél két kezed a Cooper és az Axel-Puma fekete szatyrokkal teli, mint a gengszterek készletei, mellettük, a hátsó ülésen, a regényekben, melyeket fordítasz, forgattad a fejed, Mars utcáján el ne vigye a szél, be ne sodorja az optikus és az aranyműves kirakatai közti kapualjba, ahol hárman, ilyen szakállasan és lilás arccal és ilyen szürke télikabátokban, ott, nyílt lángon, a kapualjban, bográcsban főztek valamit. Köszönöm, hogy velem-nem-voltál-sehol, és nem volt”, *úgy, tudomásod* „európai szelekről, és mindig valami valódi utcán kellett átmenned, és a végén ketten is kirohantak például a City-Airport Transfer buszához, mikor ott végre a kalap elszállt, leült, mint valami egy fészekaljra. Két fekete táskád letetted, valami elhangzott – te kaptad el a kalapod végül, te kaptad fel, ez jól van, de siettek, segítségre –, arról, hogy ez már repül, ilyesmi, a busz a repülőtéri busz volt. A gépet lemosták, veréb képemet eltetted, visszakerültem társaim közé, ahol a Tili, a Poszi, az Éliás, a Pipi mind halottak, és itt vagyok, kösz, most már, hogy kitartottál így másfél évig azzal, mellettem, hogy nem mindig az élőkkel voltál, hanem mintha a Földön, ezen, kerestél volna valamit, amit nem is, nem is, évről évre huszonhét, tizennyolc, kilenc és nem, nem nulla, hanem még két

utód lehetőségét, ami elvitt, fejfelé lógtam lefelé, mint a mosóvíz a gép oldalán, eltettél, most már, hogy így kitartottál mellettem azzal, hogy nem voltál” *valahol*, „sehol” *se*, „nem összefüggő mód voltál, most már, kérlek, ha akarsz, tedd, hogy maradsz, maradsz mellettük, akik élnek, és Riemre, úgymint átépítik vásártérre, például, nem térünk vissza. Leülünk a Németvölgyi úton, ott egy Közértben árulják azt a bort, amit a gépen adnak, ilyen palackocskákban, és ha neked egy laposra ült pad, közel a porhoz, jobban megfelel, ne nézd az Angol Kertet, felőlem, ne járd a Kensington Gardenst, ülj ezen a padon, vedd vagy ne vedd elő veréb fotómat, nézésemmel, mely téged néz most, és ezt üzeni neked, és maradj meg békén, és tudd: ha megvolt, amire oly sok időt kellett várni, nem kell már semmit csinálni. Mint a fekete táskával, poros szupermarketből csontként, az élők magukra-fosztott húsával visszatérő fantom-gengszterek a könyvekben, melyekből élsz, nem élsz, légy most már, ahogy megy; elmegy vagy megjön; kösz, ne velem már, ne okvetlenül, ülj a leglaposabb padon, akármi por közelében”.

ODA

„Nézem egy pillanatig a THE LONDON UNDERGROUND...”

Nézem egy pillanatig a THE LONDON UNDERGROUND kis fikuszföldtől, kaktuszföldtől koszosodó térképén itt a vízszintesen elhelyezett hangfalon, melyre támaszkodni szoktam, ha megnézem, milyen az idő odakint, hány fok van, nézem a londoni metróterképen, hogyan is kell majd bejutnom a Charles-de-Gaulle-Reptérről a Boulevard Montmartre mellékutójához, ahol lakom majd, és... pupillám, mint – alvó, nehéz pupillád, vagy bármi pillád – amit így tudok, hogy halott orvosom visszatér, kijózanít. Hát persze! Vasárnap, azaz szombat délelőtt van, a Dunáról képeslapok jutnak eszembe, szinte látom őket, még él Ferenc József, gőzösök úsznak ennek megfelelően, valami egészen másnak megfelelően a házunk és a Vár-hegy alatt a Dunán a gőzösök úsznak, a képeslap téglalapjának megelőlegező-felelése szerint: állnak. Valami megáll, a kavicsos porondon nem jövök hazafelé a Duna felől, nem hozlak, mintha egyre vissza, vissza vinnélek, holott a másik-irány részüjén nyugszol, a Tabánban. Valaki hanyatt zuhan hirtelen a Kensington Gardens bekötő útján, az Exhibition Road, a kiállítás-út felől nyíló széles kocsiútkapunál, elejti aktatáskáját, virágcserepét,

amit visz – egy fikuszt –, és nadrágom szárába akar harapni habzó szájjal. Valakik megsegítik, nem segítik, sietek tovább a metrómegálló felé, hosszú, csempés, keramitos alagúton, mint egy siralomházból vagy -ba, lehet eljutni, gitározhatnak, szaxofonozhatnak egymástól rettentő távolságokra, a mteró, javítom, a metró zsúfolt, felőled akár zsúfolt meteorok zúghatnak, hajam cibálgatod, élve még, kiszállok, kimenekülök a görnyedetből, ami az ajtó melletti helyé, három megállóval az író terepe előtt, az íróé előtt, akit fordítok, aki nézte, aztán, mielőtt botját az agyagba fúrva, kabátját zsebtől kövekkel megtömve, mert jó úszó volt, elúszott az Ouse vizével, nézte a lebombázott nyomdát, kiadóépületet, egykori lakásukat, hát ezzel sincs gond, vagy ilyesmit mondott, megyek, a kis zöld deszkás galéria mellett, rácsra zárva magánterület udvara, de bent, az ő társaságuk képei, vagy képeik másolatai, mindezek mellett mintha fehér tonett vagy csak kerti, az Ouse melletti kertből való széken egy kabátom hagytam volna, zöld botom, félig-mázolt rostlemez képem, mint az ő templomuk pincegalériájában, a hirtelen penész-fényben, csupa glatt kifogástalanság, persze, vagy mindegy, a szavak, és gyalog, kimerülten hazaérek. Hol is hagytam el? És mit? Nem itt, nem ezt – a „nem” szóval kockázatos végezni egy sort, lehet bárhol másutt már, és az henyeség. A fikuszok földje, az aktatáska föld: hát közéjük, a rögök közé: nem, és a hullámok közé: sem, és ahogy üzented: üljek a padon. Ez nagyon jó! Ez nagyon jó volt...! Köszönöm, kösz. Megyünk, mindkét-felé, vissza a Duna-parton, és fel a Tabán oldalán. Az Angol Kertben és a Németvölgyi út melletti tér-utcában, vagy vízfolyások mellett, kis patak, Eisenbach vagy mi, halvány-zöld, mint egy Geografic-magazinban látott belgiumi folyócska, ahol esernyőt-nyitva ülnek valakik valamiért. Ez a címlap az üres-lapozások könyvében, ennyi minden, muskátlik a Jay Mews során, vagy ha már meguntad, hogy Goethe Platz és Beethovenplatz, és az egybe, a külön, a szó, a zene, Virginia és Murphy, és mintha ott hasalnál a Kertek hattyú- és kacsafos-partján, hattyúfos és kacska, zöld bot, fűzbokrok, s az egyikben – sem – ül barátnéd, barátod, az egész csak frott kitalálás marad; és nincs, az se, hogy ebből többé kitalálnál.